

УСТАНОВА АДУКАЦЫІ
“БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ПЕДАГАГІЧНЫ ЁНІВЕРСІТЭТ
ІМЯ МАКСІМА ТАНКА”
Інстытут павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі
Кафедра прыватных методык

ІНВАЦЫЙНЫЯ ПАДХОДЫ ДА КІРАВАННЯ РАЗВІЦЦЁМ
НАЦЫЯНАЛЬНА-КУЛЬТУРНАЙ ІДЭНТЫЧНАСЦІ СУБ’ЕКТАЎ
АДУКАЦЫЙНАГА ПРАЦЕСУ ВА ЁМОВАХ УСТАНОВЫ АГУЛЬнай
СЯРЭДняй АДУКАЦЫІ

Дапушчана да абароны ў
Дзяржаўнай экзаменацыйнай
камісіі

Загадчык кафедры
прыватных методык
Ю.М.Кіслякова
17.11 2016

Дыпломная работа слухача другога
года навучання групы 1-09 01 72
«Менеджмент устаноў прыватных
методык дошкольная, агульнай
сярэдняй адукацыі, дадатковай
адукацыі, дадатковай адукацыі
дзяцей і моладзі»
завочнай формы
атрымання адукацыі
Панкратавай Алены Яўгенаўны

Навуковы кіраўнік:
Торхава Г.В.,
доктар педагагічных навук, прафесар

Абаронена 30 лістапада 2016
з адзнакай 9 (дзевяць)

Мінск, 2016

ЗМЕСТ

УВОДЗІНЫ	3
ГЛАВА 1 КІРАВАННЕ РАЗВІЦЦЁМ НАЦЫЯНАЛЬНА-КУЛЬТУРНАЙ ІДЭНТЫЧНАСЦІ СУБ'ЕКТАЎ АДУКАЦЫЙНАГА ПРАЦЭСУ ЯК ПЕДАГАГІЧНАЯ ПРАБЛЕМА	6
1.1 Сутнасця характарыстыкі паняцця нацыянальна-культурная ідэнтычнасць асобы	6
1.2 Кіраванне развіццём нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці суб'ектаў адукацыйнага працэсу ва ўмовах установы адукацыі як сацыякультурнага цэнтра	9
1.3 Нарматыўна-правое забеспячэнне кіравання развіццём нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці суб'ектаў адукацыйнага працэсу ва ўмовах установы агульнай сярэдняй	10
ГЛАВА 2 ІНАВАЦЫЙНЫЯ ПАДЫХОДЫ ДА КІРАВАННЯ РАЗВІЦЦЁМ НАЦЫЯНАЛЬНА-КУЛЬТУРНАЙ ІДЭНТЫЧНАСЦІ СУБ'ЕКТАЎ АДУКАЦЫЙНАГА ПРАЦЭСУ ВА ЎМОВАХ УСТАНОВЫ АГУЛЬнай СЯРЭДняй АДУКАЦЫі	13
2.1 Сутнасць інавацыйных падыходаў да кіравання развіццём нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці суб'ектаў адукацыйнага працэсу	13
2.2 Арганізацыя выхаваўчай прасторы ўстановы агульнай сярэдняй адукацыі як сродак кіравання развіццём нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці суб'ектаў адукацыйнага працэсу	14
2.3 Кіраванне развіццём нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці суб'ектаў адукацыйнага працэсу ва ўмовах установы адукацыі праз ацэнку якасці і эфектыўнасці педагагічнай дзейнасці	18
ГЛАВА 3 ІНАВАЦЫЙНАЯ МАДЭЛЬ КІРАВАННЯ РАЗВІЦЦЁМ НАЦЫЯНАЛЬНА-КУЛЬТУРНАЙ ІДЭНТЫЧНАСЦІ СУБ'ЕКТАЎ АДУКАЦЫЙНАГА ПРАЦЭСУ ВА ЎМОВАХ УСТАНОВЫ АГУЛЬнай СЯРЭДняй АДУКАЦЫі	22
3.1 Структура і змест інавацыйнай мадэлі кіравання развіццём нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці ва ўмовах установы агульнай сярэдняй адукацыі	22
3.2 Апрабацыя інавацыйнай мадэлі кіравання развіццём нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці асобы ва ўмовах установы агульнай сярэдняй адукацыі	24
ЗАКЛЮЧЭННЕ	31
СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ	33
ДАДАТКІ	35

УВОДЗІНЫ

Нацыянальна-культурная ідэнтычнасць з'яўляецца канструктыўным фактарам грамадскага існавання, яна неабходна для паўнаўдаснага жыцця чалавека, арганізацыі кожнага канкрэтнага грамадства і ўсяго чалавецтва: для іх аб'яднання, гарманічнага ўладкавання і прагрэсіўнага развіцця. Відавочна, што здаровае грамадства – гэта сістэма грамадзян, а значыць, людзі-грамадзяне павінны быць звязаны паміж сабой натуральнымі і ўзаемапрыцягальнымі сувязямі. У аснове такіх сувязяў – агульнанацыянальныя каштоўнасці (мова, побыт, культура, сімвалы, гісторыя, сацыяльныя паводзіны, светапогляды, этнічная тэрыторыя), якія ёсць у кожнага народа і развіваюцца разам з яго гісторыяй.

Дзякуючы перайманню, выхаванню, засваенню інтэлектуальнага і сацыяльнага вопыту продкаў, пад уздзеяннем элементаў сацыяльнага асяроддзя з ранняга дзяцінства пазнаюцца, фарміруюцца і засвойваюцца асноўныя элементы нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці і самасвядомасці. На працягу ўсяго жыцця асобы яны ўзбагачаюцца і развіваюцца ці наадварот – ідзе працэс збяднення і застою, вынікам якога з'яўляецца нацыянальны нігілізм, з яго праяўленнямі мы сутыкаемся амаль штодня.

Пацверджаннем апошняму з'яўляюцца даследаванні, якія праводзіліся сярод моладзі (студэнтаў, школьнікаў і людзей ад 25 гадоў) Рэспублікі Беларусь у 2007-2009 гг. з мэтай выяўлення асаблівасцей нацыянальнай ідэнтычнасці, г.зн. змястоўных сэнсаў самавызначэння "мы беларусы". У працэсе даследавання была выяўлена наступная іерархія каштоўнасцяў (сэнсаў):

1) абстрактны і размыты вобраз Беларусі, без якіх-небудзь змястоўных характарыстык;

2) ідэнтыфікацыя беларусаў з Рэспублікай Беларусь як з незалежнай дзяржавай, якая з аднаго боку з'яўляецца чымсьці відавочным і гарантаным, а з другога боку ўспрымаецца як контур, акрэслены на карце і замацаваны дзяржаўнай сімволікай, г.зн. па-за сувязі з унутры- і знешнепалітычнай, эканамічнай, прававой, сацыяльнай канкрэтыкай;

3) ідэнтыфікацыя з нацыянальнай культурай.

Факт існавання нацыянальнай спадчыны проста сцвярджаўся і ніяк не суадносіўся з развіццём асобнага "Я", не выклікаў эмацыйнага водгуку і пачуцця асабістай выключнасці. Такое эмацыйна-індыферэнтнае стаўленне да ўласнай гісторыі і культуры тлумачыць і абыякавае, а часам і адмоўнае стаўленне да мовы тытульнай нацыі, якая з'яўляецца адной з дзяржаўных моў Рэспублікі Беларусь - беларускай мовы [9].

А разам з тым, такія каштоўнасці, як дзяржава, гісторыя, мова, культура і звязаныя з імі традыцыі – «ядро» нацыянальнай і культурнай самаідэнтыфікацыі нацыі, якая ў адказе за будучыню Беларусі і будзе здольная вырашаць якія стаяць перад краінай задачы.

На фарміраванне такой сацыяльна высокай якасці, як нацыянальна-культурная ідэнтычнасць, аказваюць уздзеянне аб'ектыўныя і суб'ектыўныя фактары. Аб'ектыўнымі фактарамі з'яўляюцца станаўленне нацыянальнага грамадства, замаруджванне працэсу развіцця нацыянальнай культуры, мовы. Да суб'ектыўных фактараў адносяцца кіраванне працэсам станаўлення нацыянальнай самасвядомасці, складанне сістэмы мерапрыемстваў і мер уздзеяння на будучых грамадзян з мэтай павышэння яе ўзроўня.

Ад гэтых фактараў у вялікай ступені залежыць асэнсаванае ўсведамленне сувязі паміж асобай і дзяржавай, эмацыянальныя адносіны да каштоўнасцей свайго народа, жыццё ў адпаведнасці з нацыянальнымі традыцыямі і звычаямі, усведамленне прыналежнасці да сваёй нацыі, яе месца сярод другіх нацый. Сукупнасць гэтых фактараў дапамагае вырашыць праблему выхавання не абстрактнай асобы, а асобы з выразным разуменнем сваёй сацыяльнай і грамадскай ролі на пэўным этапе развіцця грамадства.

Лёс Беларусі як самастойнай дзяржавы шмат у чым залежыць ад узроўню фарміраванасці ў нашага народа нацыянальнай самасвядомасці. Такім чынам, развіццё нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці суб'ектаў адукацыйнага працэсу – праблема грамадзянскага значэння, ад рашэння якой залежыць духоўнае здароўе нацыі, перспектывы яе развіцця.

Праблема нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці суб'ектаў педагагічнай дзейнасці цесна звязана з сістэмай работы педагагічных калектываў, якім у першую чаргу належыць вызначыць прынцыпы і тэхналогіі выхавання духоўна багатай і нацыянальна свядомай асобы, сэнс жыцця якой быў бы цесна звязаны з лёсам народа, краіны.

Праблема распрацоўкі навукова-метадычнага забеспячэння фарміравання грамадзянскай культуры вучняў знайшла сваё адлюстраванне ў шэрагу навуковых тэм, распрацаваных лабараторыяй гуманітарнай адукацыі НМУ “Нацыянальны інстытут адукацыі”. У прыватнасці, педагагічная мадэль фарміравання нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці суб'ектаў педагагічнай дзейнасці прадстаўлена ў эксперыментальным праекце “Апрабацыя мадэлі фарміравання нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці ў вучняў у рамках дзейнасці ўстановы адукацыі як сацыякультурнага цэнтра”, аўтарам якога з'яўляецца прафесар кафедры псіхалогіі і прадметных метадык ДУА “Мінскі гарадскі інстытут развіцця адукацыі”, кандыдат педагагічных навук, дацэнт Мароз Т. І. Сутнасць эксперымента складае гіпотэза, што пры пэўных арганізацыйна-педагагічных умовах установу адукацыі можна разглядаць як магчымы сацыякультурны рэсурс для фарміравання нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці падлеткаў і моладзі.

Фарміраванне нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці ва ўмовах установы адукацыі як сацыякультурнага цэнтра з адпаведнай выхаваўчай прасторай патрабуе ад кіраўніка ўстановы адукацыі інавацыйных падыходаў да кіравання развіццём нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці суб'ектаў адукацыйнага працэсу.

Мэта даследавання – абгрунтаваць і распрацаваць інавацыйныя падыходы да кіравання развіццём нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці суб'ектаў адукацыйнага працэсу ва ўстанове агульнай сярэдняй адукацыі.

Задачы даследавання:

1. Вызначыць сутнасныя характарыстыкі паняцця «нацыянальна-культурная ідэнтычнасць».

2. Ахарактарызаваць нарматыўна-прававое забеспячэнне развіцця нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці ва ўстанове агульнай сярэдняй адукацыі.

3. Выявіць напрамкі інавацыйнага падыходу да кіравання развіццём нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці суб'ектаў адукацыйнага працэсу ва ўстанове агульнай сярэдняй адукацыі.

4. Распрацаваць інавацыйную мадэль кіравання развіццём нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці суб'ектаў адукацыйнага працэсу ва ўмовах установы агульнай сярэдняй адукацыі.

Аб'ект даследавання – нацыянальна-культурная ідэнтычнасці суб'ектаў адукацыйнага працэсу.

Прадмет даследавання – інавацыйныя падыходы да кіравання развіццём нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці ва ўстанове агульнай сярэдняй адукацыі.

Метады даследавання: тэарэтычны аналіз навукова-метадычнай літаратуры, аналіз вынікаў сацыялагічнага даследавання, абагульненне педагагічнага вопыту, рэфлексія вопыту ўласнай педагагічнай дзейнасці, педагагічны эксперымент.

ЗАКЛЮЧЭННЕ

Праведзенае даследаванне праблемы інавацыйных падыходаў да кіравання развіццём нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці суб'ектаў адукацыйнага працэсу ва ўмовах установы агульнай сярэдняй адукацыі дазволіла зрабіць наступныя вывады:

1. Нацыянальна-культурная ідэнтычнасць з'яўляецца усведамленнем чалавекам сваёй прыналежнасці да той ці іншай нацыі і нацыянальнай культуры і звязана з яго адчуваннем прыналежнасці да пэўнай культурнай прасторы. Кажучы пра развіццё нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці ў суб'ектаў вучэбнай дзейнасці, мы маем на ўвазе і фарміраванне ў іх этнакультуры, якое ажыццяўляецца праз адукацыйны працэс, заснавана на этнакультуралагічным падыходзе. Асабліва важна выхаванне нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці ў падростаючага пакалення, бо яно з'яўляецца патэнцыялам развіцця беларускага грамадства, яго стратэгічным рэсурсам. У гэтым выпадку рэалізацыя сацыяльнага патэнцыялу навучэнцаў і моладзі будзе накіравана на пазітыўнае развіццё грамадства.

2. Нарматыўна-прававую базу развіцця нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці ў суб'ектаў адукацыйнага працэсу ва ўмовах установы агульнай сярэдняй адукацыі складаюць Кодэкс Рэспублікі Беларусь аб адукацыі, Канцэпцыя бесперапыннага выхавання дзяцей і навучэнцаў у Рэспубліцы Беларусь, Праграма бесперапыннага выхавання дзяцей і вучнёўскай моладзі ў Рэспубліцы Беларусь на 2011-2015 гады, Палажэнне аб установе агульнай сярэдняй адукацыі.

3. Асноўнымі напрамкамі інавацыйнага падыходу да кіравання развіццём нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці з'яўляюцца:

арыентацыя на інавацыйныя змены ў самой сістэме педагагічнай дзейнасці, у выхаванні стылю мыслення;

арганізацыя дзейнасці установы адукацыі як сацыякультурнага цэнтра, накіраванага на фарміраванне нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці; стварэнне выхаваўчай прасторы ўстановы агульнай сярэдняй адукацыі як асновы фарміравання нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці суб'ектаў адукацыйнага працэсу;

праца з педагогамі па праблеме развіцця этнакультурнай кампетэнтнасці;

праца з вучнямі па развіцці нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці;

праца з законнымі прадстаўнікамі вучняў па праблеме развіцця нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці; стварэнне комплекснага метадычнага забеспячэння адукацыйнага працэсу па развіцці нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці суб'ектаў адукацыйнага працэсу; дыягнастычнае і псіхалагічнае забеспячэнне ўзроўню развіцця нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці суб'ектаў адукацыйнага працэсу.

4. Структура і змест інавацыйнай мадэлі кіравання развіццём нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці ў суб'ектаў адукацыйнага працэсу ва

ўмовах установы агульнай сярэдняй адукацыі ўключае ў сябе тры блокі: канцэптуальны, арганізацыйна-дзейнасны і крытэрыяльна-выніковы.

Канцэптуальны блок мае на ўвазе сацыяльны заказ грамадства, мэту, задачы, прынцыпы, арганізацыйна-педагагічныя ўмовы развіцця нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці, арганізацыйна-дзейнасны блок мае на ўвазе функцыі, змест, кампаненты, віды дзейнасці, сродкі, формы, метады развіцця нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці, крытэрыяльна-выніковы блок мае на ўвазе канфігурацыю, эмацыйна-матывацыйны і дзейнасны крытэрыі развіцця нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці суб'ектаў адукацыйнага працэсу. Кожны са структурных блокаў мае свае паказчыкі і ўзроўні.

Ацэнка педагагічнай дзейнасці па развіцці нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці суб'ектаў адукацыйнага працэсу складаецца з ацэнкі якасці і ацэнкі эфектыўнасці педагагічнай дзейнасці, якія маюць распрацаваныя крытэрыі і паказчыкі ўроўню развіцця нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці суб'ектаў адукацыйнага працэсу.

Апрабацыя інавацыйнай мадэлі кіравання развіццём нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці суб'ектаў адукацыйнага працэсу ва ўмовах установы агульнай сярэдняй адукацыі праводзіцца на базе УА "Сярэдняя школа № 20 г.Оршы". Прамежкавая дыягностыка эфектыўнасці мадэлі ажыццяўлялася шляхам даследавання ўроўню развіцця ў вучняў эксперыментальных класаў ключавых кампетэнцый, узроўню навучання, узроўню выхаванасці, узроўню асобнага развіцця, стану здароўя і паказала станоўчую дынаміку развіцця нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці суб'ектаў адукацыйнага працэсу, што даказана на прыкладзе канкрэтнага класнага эксперыментальнага калектыву і сведчыць аб эфектыўнасці інавацыйнай мадэлі кіравання развіццём нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці суб'ектаў адукацыйнага працэсу ва ўмовах установы агульнай сярэдняй адукацыі.